

ADORJÁNI PANNA

ÍGY FOTÓZIK MARY POPPINS

A budapesti Vivian Maier-kiállítás apropóján

■ Vivian Maier, a francia és osztrák-magyar származású dada több mint százezer fotót készített Chicago és más városok utcáin, de ezeket senkinek nem mutatta meg, jelentős részüket elő sem hívta. Idős korára nagyon leszegényedett, és végül azok a gyerekek vásároltak neki lakást, akikre előzőleg több évtizedig vigyázott. Élete végén egy adott ponton el is adta a fotógyűjteményét, hogy kifizethesse a számláit. Nyolcvanhárom évesen halt meg. Az eladott gyűjteményt 2007-ben egy véletlen során fedezte fel egy John Maloof nevű fiatal ingatlanközvetítő, aki a meglepően jó fotókat először egy honlapon¹ kezdte közzétenni. Nagyon rövid időn belül – többek között a Flickr képmegosztó portál segítségével – az ismeretlen fotós internetes szenzációvá lett. Azóta megjelent már egy fotóalbuma,² készülöben van róla egy dokumentumfilm,³ és a világon szerte szerveztek már kiállítást a munkáiból. Hozzánk legközelebb Budapestre érkezett, ahol 2012 szeptembere és 2013 januárja között a Magyar Fotográfusok Házában (Mai Manó Ház) lehet megnézni a fotóit.⁴

A budapesti tárlat kisméretű, de kompakt. A fényképeket kísérő ismertető szöveg nem sok és nem is túl kevés, éppen elég arra, hogy felcsigázza az érdeklődésem. A fotókból persze sosem elég. Maier képei annyira izgalmasak és tartalmasak, hogy a végtelenségig lehetne őket nézegetni. Akinek pedig van türelme, az a kiállított fotóknak körülbelül a kétszeresét nézheti meg az egyik teremben elhelyezett képernyő slideshow-ján. Ami egyébként ugyanolyan, mintha otthon a saját gépemen tallóznék az interneten talált fotók között, hiszen a képernyő mérete és minősége nagyjából megegyezik egy átlagos laptop képernyőjével, ráadásul ezeket a fotókat nagyrészt valóban meg lehet online is találni. Ezt a vetítést kellett volna ügyesebben kitalálni, hogy ne keltse azt az érzést, a projekt végére elfogyott a pénz, és nem sikerült több képet nagyítani.

Maier fényképeinek egyik sajátossága, hogy nagyon valószínűsíti be az öt-

venes-hatvanas évek Észak-Amerikájának társadalmi rétegződését. Itt valóban a város és az utca embere kap szerepet: a hétköznapok legkülönfélébb arcai és terei elevednek meg. Kisgyerekek, munkások, házi-asszonyok, feketék, fehérek, idősek, nyomorultak, kispolgárok, jómódúak stb. kelnek életre a város kendőzetlen szépségében vagy rútságában. Ezek nem amolyan sikk retrófotók egy régmúlt időből, hanem valóságos pillanatai egy adott kornak. Mindenikből árad a szépség és a melegség, ennek oka pedig a fényképező szem milyenségében keresendő. Maier figyel: járja az utcákat, és keresi az emberek arcát. Bár a legtöbb fotó láthatóan pillanatkép vagy lesifotó, mégis mintha egy találkozást rögzítene, egy olyan tizedmásodpercet, amikor a fotográfus és áldozata valahol, valahogyan összeér. Ez a tekintet nemcsak néz, de magába is olt. Megért, együtt érez, felszabadít – és ez az, amitől Maier fotói olyan hihetetlenül frissek és megindítóak.

A fényképész munkásságával kapcsolatban talán a legtitokzatosabb kérdés: vajon hogyan lehetséges, hogy ez az életmű Maier haláláig teljesen ismeretlen volt a nagyközönség számára? Hogyan lehetséges, hogy ez a nő semmilyen módon nem kapott (nem is keresett?) láthatóságot a művészetének? Az, hogy valaki csupán a saját maga kedvére fotózzasson, és ne is törődjön különösképpen azzal, hogy azokat megjelentesse, és hivatásos fotográfusként kezdjen el működni, a mából nézve értelmetlen. Maier életének és munkásságának feltárása még folyamatban van, ezért pontos választ ezekre a kérdésekre egyelőre nem lehet adni, és az is kérdéses, hogy vajon kell-e egyáltalán ilyenek megválaszolásával vesződni. Ami biztosan elmondható, az legfennebb az, hogy a 20. század derekán csekély esélye van egy nem jómódú háttérrel rendelkező nőnek fotóművészként megnyilvánulnia egy a férfiak által dominált művészeti ágban.

Vivian Maier a John Maloof által létrehozott honlap leírása szerint „szabad, de büszke lélek” volt, aki rendszerint férfici-

pót, férfikabátot meg nagy kalapot hordott, és fanatikusan dugdosta a fotóit a kíváncsi tekintetek előtt is.⁵ Története rávilágít arra, milyen viszonylagos is lehet az, hogy ki kap helyet az egyes kánonokban. Vivian Maier anakronisztikusan válik így a 21. század részévé, hiszen hatása most (lesz) számottevő. Egyébként is igencsak mai alak: ma, a bloggerek fénykorában teljességgel elképzelhető volna ennek a dadának a története, aki szabad idejében utcai fényképészettel foglalkozik. A különbség csak annyi, hogy ma valószínűleg egy blogra töltögetné fel a fotókat, és így érné el azt az elsöprő sikert, amit John Maloof a fényképész halála után hasonló módon valósított meg. Bloggerként ma igazi fashionista volna, aki androgün, Mary Poppinsra hajazó retró stílusával igazi trendet alapít. A posztumusz divatikonná válás egyébként még akár meg is történhetne, és miért is ne. A történet végén pedig ez a dada, aki amolyan hobbiként űzi a fotográfiát, egyszer csak olyan figyelmet kap, hogy lehetősége lesz önmagát művészként megvalósítani és kiteljesíteni. Ez persze egy fiktív forgatókönyv, megnyugtatóképpen saját magunk számára, hogy nekünk már sosem lehet teljes ismeretlen módjára meghalunk.

A nyomhagyás igen izgalmas kérdés Maiernél, főleg mert az őt ismerők vallomásai szerint titokzatos, magányos ember volt, akinek semmilyen személyes kapcsolatról nem tudtak. A félve titkolt fotók, feljegyzések, magnószalagok (ugyanis Maier beszélgetéseket is felvett az egyes fotók alanyaival) mintegy együttesen válnak önarcképévé a művésznek. Ezek közül legmarkánsabbak természetesen a tulajdonképpeni önarcké-

pek. A legtöbb ezek közül is urbánus tereken készül, mosdók tükreiben és kirakatokban, máshol csak árnyként jelenik meg az alkotó. És ahogy az arc megjelenik, a fotók és a fotós különleges története még eleve nebbé lesz. Maier egyszer csak a lencse mindkét oldalán megjelenik, és ebben a megkettőződésben lehet tetten érnünk a magánya lényegét. Miközben az öndefiníció mindig tekintetek keresztüzében is fogalmazódik meg, nem csak az önreflexióban, addig a magányos Maier esetében a másik tekintet többnyire a mindenkor fotóalany. Vagyis idegen emberek találkoznak, és szemlélik, tükrözik egymást. A „mindenki ismeretlen” pedig körülbelül ugyanannyit jelent, mintha mindenki ismerős volna. A teljes ismeretlenség szabadsága ez, ahol Maier ugyanúgy rajtakapja saját magát, mint bármelyik másik fotóalanyát. Másszóval: ahol Maier ugyanannyira idegen, mint a képein szereplő emberek.

Ezeket az önarcképeket senki sem látja, egy bizonyos részüket talán még ő maga sem. Mintha eleve a jövőnek, vagyis nekünk lennének címezve. Amikor Maier árverésre bocsátja a féltve őrzött gyűjteményét, akkor nem tesz mást, mint átmenti magát a jövő számára. Egyszerre tárja fel legrejtettebb kincseit, és zárja be örökre saját magát. A műalkotás tehát maga Vivian Maier: az enigmatikus persona, a sunyin hátrahagyott fényképek, a mesébe illő foglalkozás és életút. Vivian Maier megalkotja a művet, majd befejezi saját magát, és most, hogy kész van, közönség elé kerül. Csodálatosan félelmetes alkotás, amelyet ma már talán lehetetlen létrehozni.

■ JEGYZETEK

1. <http://www.vivianmaier.com/> (A letöltés ideje: 2012. november 17.)
2. Ed. John Maloof, Vivian Maier – Street Photographer, 2011 <http://www.vivianmaier.com/book/> (A letöltés ideje: 2012. november 17.)
3. Finding Vivian Maier, <http://www.vivianmaier.com/film-finding-vivian-maier/> (A letöltés ideje: 2012. november 17.)
4. Lásd a honlapot: http://www.maimano.hu/andrekerteszterem/20120621_vivianmaier/index.html (A letöltés ideje: 2012. november 17.)
5. <http://www.vivianmaier.com/about-vivian-maier/> (A letöltés ideje: 2012. november 17.)

NAGY SZELLEMEK NYOMÁBAN SZELLEMTELEN SZELLEMI TÁJAKON

Miskolcgy Ambrus: *Modern mítoszok csapdáiban. Caragiale és Sebastian*

■ Miskolcgy Ambrus Marosvásárhelyen született. Édesapja, az iskolateremtő neurologus 1940-ben költözött Erdélybe, az eredetileg Kolozsváron indult, majd Marosvásárhelyre költözött orvosi egyetem létrehozója, 1944–45-ben a rektora volt. Miskolcgy Ambrus Erdélyben nőtt fel, meghatározó élményei ide kötik, számára nem mítosz, hanem megtapasztalt valóság a híres erdélyi tolerancia. Egy emlékezésben említi például, hogy apja kórházában „mindig átment egy üldözött társaság, akik a börtönből jöttek vagy mentek, mint a zsidók, akiket fejenként 70 dollárért adott el a rendszer Izraelnek”.¹ Ugyanígy élő és egész habitusára kiható emlék Erdély soknemzetű, soknyelvű valósága: maga is beszél románul, németül, később a pályáján foglalkozik a sokszínűséggel, a nemzetek együtt vagy egymás mellett létezésével, a közös (vagy ellentétes) történelemszemlélettel. Témái közt felbukkan a cigánykép (*Eposz és történelem. A Cigányiász avagy a cigánykép és az önkép megjelenítése, illetve A Cigányiász és a román nemzeti projekt; Miért éppen a cigányok? Önkép és cigánykép instrumentálizálása a Cigányiászban és magyar párhuzamai*), ennek margóján a magyar és román összehasonlító vizsgálat (*Térmészetkultusz és cigánykép. Magyar és román párhuzamok*), foglalkozik a magyarországi románsággal (*A magyarországi román ortodoxok; Románok a történeti Magyarországon*) és nem utolsósorban a zsidókérdéssel különféle perspektívákból (*A magyar-zsidó nemzeti identitástudat forrásvidékén Horn Edével a reformkorban; Kossuth Lajos és a zsidóemancipáció kérdése*).²

Erdélyi tapasztalata a románsággal való felemás viszony, amelyre így emlékezik: „az én családi világom ellenvilág volt abban az értelemben, hogy ami a családon kívül volt, az eleve ellenséges volt, például amit a román történelemről tanítottak, amit osztályharcnak neveztek, emellett volt egy másik világ, amelyik nem volt ellenséges, a román

pap vagy a paraszt éppúgy segített, mint a magyar.”³

Tizenhat évesen költözött családjával Budapestre, így az egyetemet már ott végezte 1972-ben, az ELTE Bölcsészettudományi Karán, történelem–francia szakon. Az eszmélés évei alapvetően határozták meg pályáját: az egyetem kelet-európai és nemzeti-ségi kutatócsoportjához került, 1978-ban az MTA Történettudományi Intézetének, 1983-ban az MTA Közép- és Kelet-Európa Központjának lett a munkatársa, 1987 óta az ELTE BTK román filológiai tanszékét vezeti, 1997 óta a történelemtudomány doktora. Nem véletlen, hogy alelnöke a magyar-román történész vegyesbizottságnak, szerkesztője a Közös dolgaink és az Encyclopaedia Transylvanica könyvsorozatnak, az *Europa Balcanica-Danubiana-Carpathica* című évkönyvnek.

2012 májusában Széchenyi-díjat kapott, amelynek az odaítéléséről szóló indoklás szerint a 18–20. századi multikulturális folyamatok feltárásában elért, nemzetközileg is elismert eredményeiért, az erdélyi magyar-román–szász együttélés, a polgárosodás és a polgári nemzet összefüggésének folyamatai, a mítoszképzés mechanizmusai témakörét felölelő gazdag munkássága, oktatói és tudományszervezői tevékenysége elismerése a legmagasabb állami kitüntetés.

Miskolcgy Ambrust, a történészt a mítosz mint az emlékezés, rögzítés és hagyományozás eszköze régóta foglalkoztatja, az évek során több ezzel foglalkozó kisebb-nagyobb közleménye született e témában, ezek közt szemelgetve íme csak néhány cím: *Kis román nemzeti mitológia avagy Románia története* (Századok 2001/135); *Mítoszok nyomában... Mítoszképzés és történetírás a Duna-tájon* (KSH Levéltára – ELTE Román Filológiai Tanszék, Bp., 2004); *Mire jó a mítosz? Francia, magyar és román párhuzamok* (Modern mítoszok. VII. Politika-történeti Nyári Egyetem, Esztergom, 2004); *Mire jó a mítosz?* (Conviețuirea 2005/10),

Mitoszok és ellenmitoszok között. Párbeszéd irodalommal és történelemmel (Napkút Kiadó, Bp., 2008), *Mit și religie în Cantata profana sau taina fiilor metamorfozați în cerbi* (a Magyar–Román Történeztudományi Akadémia Könyvtár és Információs Központjában, Buk., 2008. október 17.). A téma akár még ilyen összefüggésben is felbukkan nála: *Mitosz és valóság. Az 1849. évi magyar zsidóemancipációs törvény* (Tiszatáj 1998/12) vagy: *Nemzetiség és gazdaság: Brassó város „mitosza”* (In: Balogh Béni szerk.: *Kötődések Erdélyhez*. Alfadat-Press Kiadó – Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat – Kernstok Alapítvány, Tatabánya, 1999). Így nem előzmények nélküli és a legkevésbé sem véletlen, hogy a Kritérionnál 2011-ben megjelent, Caragialeval és Sebastiannal foglalkozó kötetének *Modern mitoszok csapdáiban* a címe. Szubjektívnek nevezett előszavában a szerző így fogalmaz munkájáról, téma-választásáról: „A romlottság mitológiájának teljében, itt és most örök kortársunk: Caragiale és Sebastian.” (5.) Bevallottan kedves szerzőihez ezzel a kérdéssel közeledik: „A mítosz poétikája varázslatos hangulat, mint egy virágoskerté. De a romlásnak is lehetnek virágai. És ez már mitológia, Baudelaire mitológiája. De a romlottságnak lehet-e nálunk, a Balkánon mitológiája? Hiszen nálunk a romlottság javarészt közép-szerűség, a középszerűség márpedig nem terem mítoszt.” (7–8.) Ezért (is) szól csapdáról a cím. Különbség van azonban a két, górcső alá vett személyiség és munkássága között. Míg Sebastian maga tett arról, hogy mitologizáljon, és megteremtse egy (individuais magán)mitológiát, Caragiale úgy „esik csapdába”, hogy erről az őt befogadók tehetnek, recepciója folytán mitizálják, ezzel pedig inkább eltávolítják attól, amit világlátásnak tart: „Amikor a romlottságot mitológiai szinten jelenítette meg, magát a romlottságot és annak mitológiáját leplezte le.” (137.) Humorra és karikatúrába oltott kritikáját hol jól, hol értetlenül vagy elutasítónan viselték kortársai, utókora pedig egyszerűen mitikus magasságba emelte, amikor odahelyezte Eminescu mellé, a vitathatatlan nagyságnak, a román nemzeti jellegzetességek „isteneinek” kiáltotta ki. „A román irodalomban Eminescu mellett Caragiale a klasszikus író. Kiegészítik vagy inkább kizárják egymást? [...] Eminescu a vadromantika képviselője, a fennkölt pátoszé, Caragiale hipernaturalista, a kissé mocskos komikum klasszikusa.” (9.) Lucian Boia, aki a román történelmi mítoszokat maga is megtépázta könyveiben, *România, țară de frontieră* című kötetében hasonlóan értékeli (Miskolczi idézi is): „Eminescuval és Caragialeval a ro-

mánok majdnem mindent elmondtak magukról.” Ezekkel a skatulyákkal azonban csak arra történt kísérlet, hogy az áradó és bizony kényelmetlen Caragiale-t időnként kiiktassák a román irodalom történetéből. – Ezt a bonyolult, még most is forrásban levő, mert égetően aktuális kérdéscsomagot elemzi Miskolczi Ambrus bámulatos tájékozottsággal és széles forrásismerettel (mind a Caragiale-életmű, mind a különféle korokból való bírálatok, értékelések, értelmező írások vonatkozásában). Elemzi a Caragiale-darabokat a művek belső logikáját feltárva és a korabeli kontextust is felvázolva, s bemutatja a román köznapi életet és politikai kultúrát (vagy kulturálatlanságot), hatalmi gyakorlatot, amely előbbi táplálta. Körbejár olyan motívumokat, amelyek a Caragiale-életmű és a balkáni, a román élet sajátos jellemzői: a moft, a mahala. Előbbi maga is mitikus vagy mítoszelem, Caragiale beemeli a sajátos román mítoszvilágba egy módszeres mitológia teremtése céljával: „a Moftul átveszi Hesziadosz szerepét. Nemsokára »Nemzeti Teogónia avagy a Román Olümpusz Moftológiája«, „Oh, Moft! Te vagy korunk bélyege és jelszava. Hatalmas szótag végtelen tartalommal, és így számos jelentés fér el benned: örömök és bánatok, érdem és galádság, bűn és büntetés, jog, kötelesség, érzelmek, érdekek, meggyőződések, politika, kolera, himlő, diftéria, szibaritizmus, pusztító szenvedélyek, szenvedés, nyomor, tehetlenség és hülyeség...” – idézi Caragiale-t Miskolczi. (11–12.) S hogy mire jó a mitológia? Mire alkalmas a Caragiale-életműben? Irodalmi módszer, az író világlátása kifejezésére alkalmas alkotói eljárás. A mitológia Caragiale esetében „képzelt túltengés és az emberi lélek szegénységének jele”. (87.) Saját mitológiája a romlottságé, a hagyományos mitológiák tükörképe, s mint ilyen módszeren, azaz formai, világszervező elven túl tartalom, a világlátás, a világról alkotott kép maga. „Caragiale mitológiája az Isten nélküli világnak a működését jeleníti meg. Komédia az is, hogy komédiáinak hősei Istenre hivatkoznak.” (87.) És komédia az is, ahogyan Caragiale-nak még a tragédiája is komédiává lesz utóregzésében, amelynek során a szerzőt plágiummal vádolta meg egy kifigurázott ügyvéd, miközben nem Caragiale plagizált, hanem őt plagizálták: egy német író lefordította, majd eladta „eredeti ötletét” egy franciának, aki maga is „egészen újat” írt belőle... És komédia, ahogyan a plágiumper során Bukarestben a védőügyvéd érvelt Caragiale-nak válaszul (hajmeresztő, mennyire aktuális egyébként): „Nálunk, román földön minden román szerző csak plagizálással tűnt ki, ezt tette min-

den akadémikus, és majmolás révén tűnik ki minden politikus. Ne haragudj, Caragiale barátom, jó társaságban vagy” – idézi Miskolczy a beszédet. (91.)

A kötet második témájához vezet át az első rész végén sorra kerülő, a Caragiale-recepciók sorában bemutatott Nicolae Steinhardt-interpretáció, amely szerzője szerint „kísérlet a racionális interpretációra” kívánt lenni, s amely Miskolczy szerint gyanús. Megbocsátásról esik szó ugyanis, amelynek forrása mintha Zoe megbocsátása lenne Cațavencunak, de valójában talán a börtönben megpuhított, zsidóból ortodox-szá tért Steinhardt kompromisszuma lenne, ami Miskolczy számára inkább Noica kényszeralkujára hajaz (a börtön számára „a közösségélményt kárpótolta, és utána megkötötte az alkut a titkosrendőrséggel, saját korábbi románizmusát pedig új formában adhatta tovább”, idézi Miskolczy Stelian Tănăsét. (127.) Mert hiába állítja Steinhardt, hogy a könyvrület jellegzetes román tulajdonság, Miskolczy szerint ez is csak hatalmi technika, amelynek történelmi hagyománya van: a vajda megkegyelmezett a halálra ítélt bojárnak, magas tiszttségbe emelte, és közben elverette.

A görcső alá vett másik irodalmi személység, Mihail Sebastian kevésbé ismert talán, annál érdekesebb és vitatottabb a román irodalomban. Zsidó, aki román lett, renegát, sőt fasiszta eszmék szimpatizánsa, nagy román mítosz-eszmék, például a „kétezer éves román történelem” hitvallásának visszhangozója (talán regénye címével megteremtője is), mégis kívülálló, egészen be nem fogadott. Miskolczy így foglalja össze Sebastian nézeteit: „kifejezetten vizsgáló az esetleges zsidó interindividuais csoport-szolidaritástól, a maga módján individualista volt, és judaizmusa szuperindividuais, egyéni identitását pedig a támadások keresztüztében így határozta meg: zsidó, román, dunai.” (143.) Sebastian 1945-ben fiatalon és tragikusan halt meg, mondhatnánk, szerencsésére, hiszen „szellemi függetlenségét nem tűrhették volna”. (144.) Nem tűrhették volna ugyanakkor kötődéseit, amelyek két meglehetősen furcsán ellentétes irányba mutattak, egyrészt Lucrețiu Pătrășcanuhoz, a kommunista értelmiségéhez, másrészt Nae Ionescuhoz, a Vasgárdához csatlakozott, annak ideológusává lett professzorhoz fűzték. Ez utóbbi miatt nevezték Sebastiant, a tehetséges író, drámaszerzőt az ördög inasának. A vita elindítója egy kolozsvári filozófus, költő és esszéista, Marta Petreu, aki *Az ördög és inasa: Nae Ionescu – Mihail Sebastian* címmel 2009-ben jelentette meg téziséit, amely tudományos munkától

szokatlanul nagy vihart kavart. Miskolczyt ez a gyűrűzött, meglepően heves vitát kiváltó mű indította arra, hogy az érdekes és összetett kérdést – maga ezt labirintusnak titulálja – alaposan és elfogulatlanul szemügyre vegye, újratanulmányozva a forrásokat, Sebastian műveit, és a vitakorpuszt a pró és kontra érvelők írásaival. Sebastian mítosza részben maga teremtette, részben nem egyértelmű: Miskolczy a saját olvasata nyomán csak részben ad igazat a vádat képviselő Petreunak, de abban maga sem biztos, Sebastian mindent hitt-e a mesternek, aki őt át is ejtette olykor, vagy maga volt kétlaki. „A vita egyik tanulsága, hogy Sebastian publicisztikáját együtt kell látnunk regényeinek és színdarabjainak világával, még akkor is, ha a szépirodalom szabadulás a publicisztikától és annak terheitől. És a legfontosabb: óvakodjunk a pszichologizálástól, mert aki források nélkül más intim szférjában matat, az önmagáról a végén többet mond el, mint »tárgyáról«” – összegez Miskolczy. (185.) A Sebastian-jelenség és -mítosz kulcsa mindenképpen az identitás struktúrája: a zsidó – román – dunai diagram, amelynek nemcsak elemzése, pusztá megértése sem egyszerű, de amihez a Miskolczy nyújtotta remek társadalmi-politikai háttérkép bemutatása hasznos kulcs, és jó segítség a Sebastian naplófeljegyzéseinek bő idézése: „Nincs más út a száműzetés – hogy zsidónak lehessen maradni – és a zsidóságnak a románná válás érdekében való megtagadása között? Semmi remény az egyeztetésre? Úgy tűnik, hogy ez a kérdés súlyos bűn. Sem a románok, sem a zsidók nem bocsátják meg.” (191.) *A zsidó lét esélyei* című fejezet izgalmas önálló olvasmányként is megállja a helyét, és eligazító lehet a téma (román és magyar viszonyulás a zsidókérdéshez, asszimilációs késztetések, antiszemitizmus stb.) iránt érdeklődőknek. Érdekes kérdéseket vet fel és mutat be a *Milyen román lehetett Sebastian?* című fejezet is, amely a beolvadni vágyó, ám a tömegbe való „visszalépésre” képtelen értelmiségit mutatja be. Ellentmondásos alakját és identitásoptionját így összegzi Miskolczy: „zsidósága univerzalizmusának egyik forrása, *románisége* partikularizmus, másik forrása, *dunaisága* pedig regionalizmus (vagy egy sajátos, »másodrendű«, mégis tehermentes univerzalizmus).” (221.) „Sebastian identitásának zsidó, román, dunai összetevői oszthatatlan egységet alkottak, univerzalizmusnak és partikularizmusnak azt az egyensúlyát biztosították, amely a politikai játéktértől való távolságtartás alapja volt. Az antipolitika életfilozófiája lett.” (222.)

A (magyar olvasónak talán) nem eléggé ismert Sebastian képének megrajzolása köszönhető a román kritikában kibontakozott vitának és Miskolczy Ambrusnak, aki maga is úgy véli: „nem kétséges, hogy a régi és mai Sebastian-viták igazi nyertese maga Mihail Sebastian. Magasan följe magasodik az oly-

kor nagyon szellemtelen szellemi tájnak.” (233.) A Sebastian-portré megrajzolása, mint a (jóval ismertebb román íróról szóló) Caragiale-olvasat is, izgalmas szellemi kaland az irodalomértő történész és érzékeny, empátiás, sokoldalú kisebbségkutató tollából.

Bodó Márta

■ JEGYZETEK

1. Lásd *Miskolczy Ambrus: már kívántam a díjat*. Forrás: www.kultura.hu (Letöltve: 2012. május 14.)
2. Az egyes írásoknak itt csak a címét említem, hiszen a témaválasztást kívánom megmutatni. Minden egyes közlemény pontos lelőhelye, megjelenési éve megtalálható: *Miskolczy Ambrus munkássága: közleményjegyzéke*. Forrás: <https://vm.mtmt.hu/search/slist.php?kozid=10213>. (Letöltve: 2012. május 14.)
3. <http://kultura.hu/main.php?folderID=959&articleID=323802&ctag=articlelist&iid=1>. (Letöltve: 2012. május 14.)

